

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЦИ – ОПРЕДЕЛЯЩ ФАКТОР ЗА ФОРМИРАНЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПРОЦЕСИ КАКТО В БЪЛГАРИЯ, ТАКА И В ЦЕЛИЯ ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ас. Милен Атанасов

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

INSURANCE INTERMEDIARIES – A DETERMINING FACTOR IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF INSURANCE PROCESSES IN BULGARIA AND THROUGHOUT THE EUROPEAN UNION

Milen Atanasov

D.A. Tsenov Academy of Economics

Анотация: В глобален аспект основният дял от приходите на застрахователните дружества в отделните страни членки на Европейския съюз се реализира чрез застрахователните посредници – брокери и агенти. В тази връзка се наблюдава уеднаквяване на законовата и подзаконовата нормативна уредба на република България с европейските разпоредби в областта на застраховането, с цел постигане на синхрон и усъвършенстване на новите застрахователни отношения. Основен акцент следва да се даде на изключително положителния и благоприятен ефект, който се наблюдава в следствие влиянието на европейските Директиви върху Кодекса на застраховането у нас.

Ключови думи: застрахователно посредничество; брокер; агент; застрахователен пазар; пласментен канал; премийни приходи

Abstract: From a global perspective the main share of incomes generated by insurance companies in the member countries of the European Union comes from insurance intermediaries – brokers and agents. With reference to this, there is a trend of unification of Bulgarian primary and subordinate insurance legislation with that of the EU countries in order to achieve synchronization and improvement of new relationships in the field of insurance. An emphasis should be put on the extremely positive and beneficial effect the European directives have on the Insurance Code in the country. This allows for a precise definition of the processes in the basis of insurance and reinsurance intermediation of brokers and agents. On the other hand, all activities and services beyond the scope of intermediation could also be differentiated clearly.

Key words: insurance intermediation; broker; agent; insurance market; distribution channel; incomes from insurance premiums

Увод

Застрахователните посредници – брокери и агенти са определящ фактор за състоянието и развитието на застрахователните процеси в страните членки на Европейския съюз, респективно на българския и на единния европейски застрахователен пазар. Все по-голяма част от съвременните застрахователни продукти са изключително сложни, тъй като могат да бъдат изработени по поръчка за крупни юридически лица в даден отрасъл със специфични рискови експозиции. Именно професионалната намеса на застрахователните посредници при тези продукти е от голяма необходимост. Чрез нея е възможно да се избегне предоставянето на невярна информация и данни между потребителя на застрахователни

услуги и самия застраховател, което може да е предпоставка за опустошителни финансови последици и за двете страни, включително и предизвикване на срив на пазара.

I

Присъединяването на България към Европейския съюз се съпровожда със значителни промени в изискванията към дейността на застрахователните посредници и нейната организация. Осъществява се промяна на нормативната уредба с цел да се регламентират новите застрахователни отношения, в които влизат застрахователните посредници. Българската законова и подзаконова нормативна застрахователна уредба и изискванията към организацията на работата на застрахователните посредници се хармонизират с регулациите на Европейския съюз.

В България, това се реализира преди всичко с разработването, приемането и прилагането на новия Кодекс за застраховането²⁰⁷, който влезе в сила от 1 януари 2006 г. Той включва новите аспекти в организацията на дейността на посредниците – агенти и брокери, като особено явен пример за това са редица членове след присъединяването на България към Европейския съюз на 1 януари 2007 г. Съществено е значението също така и на регулирането, основаващо се на под законовите нормативни актове на Кодекса за застраховането, с оглед по-нататъшното усъвършенстване на организацията на дейността на застрахователните посредници в България в условията на членство в Европейския съюз.

Анализът показва, че в условията на членство на България в Европейския съюз най-голямо значение за ефективната организация и регулиране на дейността на застрахователните посредници и за хармонизацията на нормативната ни уредба с тази на Европейския съюз има конкретното транспониране в Кодекса за застраховането на разпоредбите на втората европейска директива за застрахователното посредничество – 2002/92/ЕС от 9 декември 2002 г.²⁰⁸, съобразно с българските особености. Сравнителната характеристика за един по-ранен етап потвърждава, че определено значение има и първата европейска директива на ЕИО за застрахователните посредници, която бе приета 26 години по-рано²⁰⁹ от втората директива.

Между първата и втората европейска директива в областта на застрахователното посредничество и по-точно – 15 години след първата директива и 11 години преди втората директива, бе приета и приложена важната за ЕИО препоръка за застрахователните посредници.²¹⁰

Прилагането на Директивата в страните на Европейския съюз до началото на 2007 г., в продължение на 4 години, а в България (чрез разпоредбите на Кодекса за застраховането) – в рамките на 1 година, има важно значение, както за унификацията на законодателството на държавите от Европейския съюз в областта на застрахователната посредническа дейност, така и за организацията и за развитието на българския и на единния европейски застрахователен пазар. Независимо от това, унификацията в съвременните развиващи се динамични условия не може да се приеме за пълна и всеобхватна, доколкото националното законодателство на България и на другите страни от Европейския съюз продължава да се усъвършенствува. Подобриенето е не само в резултат на прилагането на европейските директивни регулации, но и в следствие на специфичните за отделните страни и често – по-строги положения, регламентиращи дейността на застрахователните посредници и надзора

²⁰⁷ Кодекс за застраховането - <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135514184>

²⁰⁸ Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on Insurance Mediation, OJ L 9, 15.1.2003, p.3-10

²⁰⁹ Concl Directive 77/92/EEC of 13 december 1976, OJ L, 26, 31.1.1977, p.14-19

²¹⁰ Commission Recommendation 92/48/EEC of the 18 December 1991 on Insurance Intermediaries, OJ L 19, 28.1.1992, p. 32-33

върху тях, съобразно с националния и световния опит, положителни традиции и тенденции в тази област.

Съгласно европейската Директива и Кодекса за застраховането (наричан по-нататък Кодекса), застрахователно и презастрахователно посредничество е извършване по занятие на дейност, която се изразява в оказване на съдействие при подготовката, сключването и изпълнението на застрахователни, съответно презастрахователни договори, в сключването от името на застрахователя, съответно по възлагане от потребител на застрахователни услуги, на такива договори и в съдействие във връзка с упражняване на правата и изпълнение на задълженията по такива договори, включително в случаите на настъпване на застрахователно събитие, както и в предоставянето на консултации във връзка с такива договори.

В съответствие с Директивата и Кодекса²¹¹, не е застрахователно или презастрахователно посредничество:

- извършването на дейностите по застрахователно и презастрахователно посредничество от застраховател, съответно презастраховател, или негови служители;
- инцидентното предоставяне на информация при извършването на друга професионална дейност, чийто предмет не е съдействие на потребители на застрахователни услуги при подготовката, сключването и изпълнението на застрахователни, съответно презастрахователни договори;
- извършването по занятие на дейност по уреждане на претенции;
- извършването на дейност по изготвянето на експертни оценки.

Според Директивата и Кодекса²¹², застраховател е:

- акционерно дружество, кооперация, както и застраховател от трета държава чрез клон, регистриран по Търговския закон, получили лиценз при условията и по реда на Кодекса;
- застраховател от държава членка при условията на правото на установяване или на свободата на предоставяне на услуги.

Презастраховател е акционерно дружество, получило лиценз по Кодекса, както и лице, получило лиценз за извършване на активно презастраховане по седалището си.

След 2006 година се наблюдава нарастваща тенденция за увеличаване на броя на застрахователните агенти у нас, което създава условия за нарастване на степента на гъвкавост, като характерна черта на съществуващия в България пазар на труда, по линията на увеличаване и на самостоятелната заетост.²¹³ В този смисъл, увеличаването на броя на застрахователните агенти в България, не само засилва определящата роля на застрахователните посредници като фактор за развитието на застрахователния пазар, но също така и създава благоприятни възможности за развитието в по-широк смисъл на европейските измерения на възприетата концепция за гъвкавост и сигурност (flexicurity) на пазара на труда и нейното отражение в България. Именно тази европейска теза за гъвкавост и сигурност на пазара на труда се изразява чрез развитието на flexicurity, посредством четирите основни елементи, заложили в нея а именно:

- гъвкави договорни отношения;

²¹¹ Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on Insurance Mediation, OJ L 9, 15.1.2003, p.3-10, Article 2,3,4.; Кодекс за застраховането чл.5, ал.2 - <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135514184>

²¹² Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on Insurance Mediation, OJ L 9, 15.1.2003, p.3-10, Article 2,3,4.; Кодекс за застраховането чл.8, ал.1 и 2- <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135514184>

²¹³ БелеваИ., В. Цанов, Г. Тишева „Гъвкавост и сигурност на пазара на труда. Примерът на България” Flexicurity paper, 2004/3

- активна политика на пазара на труда;
- система за учене през целия живот;
- реформи в социално-осигурителната система.

Прилагането на договорите за застрахователно агентство и възможността за увеличаване в количествен аспект на застрахователните агенти – физически лица в България (като лица, упражняващи свободна професия, т.е. като самостоятелно заети лица – self employed²¹⁴), както и повишаването на качеството на тяхната дейност, отразява едно по-широко разбиране за реализиране на европейската концепция за гъвкавост и сигурност (flexicurity) на пазара на труда, в две направления.

Първото направление е развитието на самостоятелната заетост и на гъвкавите договорни отношения (външна гъвкава заетост, извън застрахователното дружество и извън гъвкавостта на трудовите договорни отношения).

Второто направление е обхващане на застрахователните агенти в система за учене през целия живот (чрез задължително обучение от страна на застрахователните дружества и повишаване на тяхната професионална квалификация), съгласно изискванията на Европейската директива 2002/92/ЕС за застрахователното посредничество и на Кодекса за застраховането.

По данни за страните членки на Европейския съюз²¹⁵, повече от половината (средно около 60 - 70 на сто) от премийните приходи на застрахователните дружества на застрахователните пазари в отделните страни членки на ЕС са реализирани чрез застрахователни посредници – брокери и агенти. В този смисъл, от гледна точка на човешките ресурси, застрахователните посредници са определящ фактор за развитието на българския и на европейския застрахователен пазар. Останалата, по-малка част от премийните приходи (средно около 25 - 35 на сто) са постигнати чрез директни продажби в застрахователните дружества, които се осъществяват непосредствено чрез техния персонал. По този начин застрахователните посредници в България са най-важният пласментен канал и заемат основно място за състоянието и развитието на застрахователните процеси у нас. По-детайлният анализ показва, че в България главна роля според премийния приход имат застрахователните агенти. Те осигуряват през 2013г. 42,43 на сто от премийния приход в общото застраховане, 62,78 на сто от премийния приход в животозастраховането, както и общо 45,49 на сто от премиите на всички сключени застраховки на българския застрахователен пазар. В сравнение делът на премийния приход, реализиран чрез брокерите в общото застраховане е 28,69 на сто; в животозастраховането – 19,78 на сто и общо на българския застрахователен пазар – 27,31 на сто. Подобна тенденция се наблюдава и сред редица водещи европейски държави като Австрия, Белгия, Испания, Франция Италия и др.

По нататъшното развитие на българският застрахователен пазар и на оптимизирането в качествен и количествен аспект на дейността на застрахователните посредници, с оглед членството ни в Европейския съюз, ще зависи от редица фактори и условия. Необходимо е да се работи в насока все по-успешното интегриране на България в единния европейски застрахователен пазар, чрез развитието на системите за управление на човешките ресурси на застрахователните дружества в страната. На преден план следва да се поставят проблемите свързани с растежа на производителността на труда и развитието на икономиката, както и растежа на реалните доходи. От огромно значение е непрекъснато да се извършва оптимизиране и подобряване равнището на застрахователна култура у нас.

Заклучение

²¹⁴ Национална класификация на професиите и длъжностите - <http://www.mlsp.government.bg/class/store/listclass.asp>

²¹⁵ ДрагановХр.,Наръчникназастрахователнияпосредник, Тракия-М, С., 2003, стр. 238-239

От изключително значение за издигане ролята на застрахователните посредници на европейския застрахователен пазар е Европейската федерация на застрахователните посредници (VIPAR – The European Federation of Insurance Intermediaries), която е призната от органите на Европейския съюз като организация, представляваща интересите на европейските застрахователни посредници. Подобно влияние оказват и Европейският комитет по застраховане и пенсионно осигуряване (ЕЮРС - European Insurance and Occupational Pensions Committee) и Комитетът на европейските надзори по застраховане и пенсионно осигуряване (СЕЮРС – Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors), изпълняващи важна функция в Европейския съюз за организацията, регулирането, надзора и развитието на застраховането и на застрахователното посредничество.

Повишаването на качеството на дейността на застрахователните посредници на застрахователното дружество изисква, от една страна, усъвършенстване на тяхната дейност, съобразно с регулаторните механизми на Европейския съюз, а от друга страна – усъвършенстване на дейността по обучение на човешките ресурси на дружеството – персонал и застрахователни посредници, като основно средство за тяхното развитие.

Използвана литература

1. Белева И., В. Цанов, Г. Тишева „Гъвкавост и сигурност на пазара на труда. Примерът на България” Flexicurity paper, 2004/3.
2. Драганов. Хр., Наръчник на застрахователния посредник, Тракия-М, С., 2003, стр. 238-239.
3. Национална класификация на професиите и длъжностите
<http://www.mlsp.government.bg/class/store/listclass.asp>
4. Кодекс за застраховането чл.5, ал.2 - <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135514184>
5. Concil Directive 77/92/EEC of 13 december 1976, OJ L, 26, 31.1.1977, p.14-19
6. Commission Recommendation 92/48/EEC of the 18 December 1991 on Insurance Intermediaries, OJ L 19, 28.1.1992, p. 32-33.
7. Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on Insurance Mediation, OJ L 9, 15.1.2003, p.3-10, Article 2,3,4.

За контакти:

ас. Милен Атанасов
катедра „Правни науки и екология”
СА „Д. А. Ценов” Свищов
matanasov@uni-svishtov.bg <matanasov@uni-svishtov.bg>